

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

Съдържание:

Sommaire:

1. Гоце Делчевъ апостолът на свободата — Л. Т.
2. Възпоменателно утро за Чипровското въстание — К. Хр.
3. Въ Винаца — Хр. Настевъ.
4. Документи отъ края на XIV вѣкъ за българитѣ въ Македония — К. Хр.
5. Революционната епоха въ Костенария — 1903—1908 год. — Кирикъ Шкуртовъ.
6. Чужденци за училищното дѣло въ Македония — Ил. Ивановъ.
7. Ангелъ Керезовъ Чалъковъ — единъ отъ забравенитѣ — Ангелъ Диамандиевъ.
8. Теофилъ Николовъ — Л. Т.
9. Никола Ставревъ Мильовски — Л. Т.
10. Георги Илиевъ Байковъ — Л. Т.
11. Павелъ Талевъ Ивановъ — Л. Т.
12. Нашитѣ църкви въ Америка — Л. Димитровъ.
13. Дружественъ животъ.
14. Положението.

1. Gotzé Deltcheff — par L. T.
2. Une fête à l'occasion de l'insurrection de Tchiprovtzy — 1688 — par C. Chr.
3. A Vinitza — par Chr. Nasteff
4. Des documents de la fin du XIV siècle pour les Bulgares en Macédoine — par C. Chr.
5. L'épopée révolutionnaire dans les endroits de Costenaria 1903/1908 — par K. Chcourtoff.
6. Des étrangers pour l'œuvre scolaire en Macédoine — par I. Ivanoff.
7. Anghel Kéréssoff Tchalakoff — par Anghel Diamandieff.
8. Théophil Nicoloff — par L. T.
9. Nicolas Stavreff Miliovsky — par L. T.
10. Georges Ilieff Baykoff.
11. Pavel Taleff Ivanoff — par L. T.
12. La vie de l'organisation.
13. Nos églises en Amérique du Nord. — par L. Dimitroff.
14. La situation.

Новъ стилъ	Ст. стилъ	Исторически календаръ за м. априлъ	Годината на събитието
1	19	Сформиране на българско опълчение подъ началството на генералъ Столѣтовъ.	1877
2	20	Сражение на четата на войв. Чукалевъ при с. Песодеръ (Леринско)	1903
3	21	Турция сключи второ примирие съ България	1913
4	22	Мюдюринътъ отъ с. Богомила (Велешко) отне бълг. черква и я предаде на сърбоманитѣ. Българитѣ бѣха арестувани	1895
5	23	Тиквешката афера: арестувани 32, изтезавани 111 души	1901
6	24	Войвода Методи Патчевъ и 7 другари загинаха въ сражение съ тур. потеря въ Кадино село (Прилѣпско)	1902
7	25	Гръцка чета запали с. Загоричани (Костурско) и изкла 60 души	1905
8	26	В. Порта прие проекта за реформи на жандармерията	1904
9	27	По Дойранския фронтъ бѣше нападната българската войска отъ съгл. аероплани.	1918
10	28	Въ с. Цапарево (Петричко) падна въ сражение войв. Тодоръ Саевъ	1903
11	29	Загина въ неравна борба войв. Андр. Казеповъ отъ Ресенъ	1905
12	30	Руския Царъ-Освободителъ объяви война на Турция	1877
13	31	Въ Цариградъ старотурцитѣ възстанаха противъ Хуриета	1909
14	1	Сражение на съединен. чети на Чернопѣвѣв, Дечевъ, Т. Ангеловъ и К. Мазнейковъ при с. Лѣски (Кочанско)	1903
15	2	Въ с. Влахи (Мелнишко) биде убитъ полк. А. Янковъ	1906
16	3	Въ В. Търново се гласува и прие отъ Първото Велико Нар. Събрание Конституцията на новороденото княжество България	1879
17	4	Българ. войски атакуваха съгл. войски при завоя на Черна и заеха позициитѣ имъ	1917
18	5	Части отъ 36 пех. полкъ заеха следъ бой позициитѣ на французитѣ при рѣка Шкумба (Албания)	1918
19	6	Руския Св. Синодъ отхвърли предложението на гръцкия патриархъ за свикване вселен. съборъ по българ. църковенъ въпросъ	1872
20	7	Излѣзе първи брой отъ в. „Български орелъ“ въ Лайпцигъ	1846
21	8	Девета Плѣвенска Дивизия храбро отблъсна англичанитѣ отъ Дойранскитѣ позиции въпрѣки силния (100,000 снаряди) арт. огънь	1917
22	9	В. Порта изпрати на заточение Иларионъ Макариополски и Авксенти I (Велешки)	1861
23	10	Въ ц. „Св. Стефанъ“ въ Цариградъ се прочете актъ за незаконното низвержение на българ. владци	1872
24	11	Ржкоположенъ за велешки митрополитъ Авксентий II.	1894
25	12	В. Порта заповѣда да се образува смѣсена комисия отъ 5 души гърци и 5 българина по българския църковенъ въпросъ	1862
26	13	Сбиване на селянитѣ отъ с. Росенъ (Леринско) съ гърци — бѣжанци и арестъ на българитѣ и отнимане кжшитѣ имъ	1927
27	14	При с. Райчани (Кратовско) загина съ 18 четници войв. Ник. Каревъ	1905
27	14	Потопяване на френ. параходъ „Гвадалквивиръ“ въ Солунския заливъ	1903
28	15	Сражение на четитѣ на Бор. Сарафовъ, В. Чакаларовъ, П. Кляшевъ в. с. Смърдешъ (Костурско)	1903
30	17	Бомбадирана бѣше Отоманската банка въ Солунъ	1903
31	18	Сражение на Ив. Карасулията при с. Мутулово (Кукушко)	1902

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв. Чекова смѣтка 5221.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Piro“ 5. — Sofia, Bulgarie.

Гоце Дѣлчевъ, апостолътъ на свободата — по случай годишнината отъ смъртта му

Изминаха се тридесетъ и седемъ години отъ героичната смъртъ на легендарния македонски революционеръ и апостолъ Гоце Дѣлчевъ. На 5 май 1903 год. падна убитъ при с. Баница (Сѣрско) любимецътъ на македонския робъ — Гоцето. Вестта се разнесе по всички краища на многострадалната родна земя — Македония.

И последната колиба скърбѣше за преждевременната смъртъ на творецъ на македонската революционна организация.

Чакахме го въ дебрите на Пирина да се завърне отъ свиждането му съ най-близкия му другаръ Даме, — волята на макед. дѣло, — току завърналъ се отъ заточение, за да размѣнимъ мисли за бъдещата дейностъ на организацията и предстоящото Илинденско възстание.

Въ неравна борба съ врага Гоце падна мъртавъ, но дѣлото му не пропадна. Духътъ на борческия бѣлг. народъ нарастна, и съ по-голяма сила се разрастна и прояви на Илинденъ 1903 год.

Цѣли 37 години се изминаха отъ тогава — години на свѣтли надежди и голѣми разочарования, на нови подеми, на смѣли подвизи, и скжпи жертви.

Македонскиятъ бѣлгаринъ употреби гигантски усилия, за да се сдобие съ скжпата свобода на своята родина, но идеалътъ му не се постигна.

Дѣлото на Гоце и сега се носи отъ уста на уста изъ села и градове, изъ планини и равнини и буди въра но по-свѣтли дни за родината ни.

Дѣлото на Гоце не угасна, и многобройнитъ му последователи не престанаха да творятъ сила и мощъ за устояване интереситъ на всички бѣлгари.

Гоце вѣрваше до последния моментъ въ скрититъ сили на своя героиченъ народъ.

Гоце е живъ въ сърдцата и душитъ на всички.

Той ще пребже на вѣки съ великитъ си подвизи, чистата мисль и безкористна любовъ къмъ угнетенитъ. Въ неговия общи видъ имаше нѣщо извънредно меко и сжщевременно упорито, нѣщо извънредно нѣжно и сжщевременно заповѣдническо, нѣщо кой знае какъ мечтателно и победно. Въ този общъ видъ бѣше Гоце — въ своята мисль, въ своето чувство, въ своето дѣло — въ цѣлия

Гоце Дѣлчевъ

свой животъ . . .”, както се изразява творецътъ на Гоцевата биография — П. К. Яворовъ. Съ своята правда и широко значение за бъдещитъ поколения, идеитъ на Гоце сж вѣчни и несжкрушими.

Вѣчна слава на великия апостолъ на македонската революция Гоце Дѣлчевъ.

Л. Т.

Възпоменателно утро за Чипровското въстание

На 14. IV. т. г. въ салона на Военния Клубъ въ София се чествува годишнината отъ Чипровското въстание. Тържеството, устроено по починъ на ншето студентство, бѣ открито отъ професоръ Д-ръ Л. Владикинъ съ уводни думи твърде поучителни за нашата младежъ. Предаваме ги почти изцѣло.

„Събрали сме се да чествуваме една свѣтла дата въ нашата национална история — 252-та годишнина отъ Чипровското въстание.

То стана въ 1688 — това е точно годината на втората английска революция, която сваля абсолютизма на Стюартитѣ и установи народно

П. Карагерековъ държи своята речъ

самоуправление чрезъ единъ парламентаренъ режимъ, който тогава означаваше гаранция за свобода и законность. Въ западна Европа — златниятъ вѣкъ на Лудовикъ 14-ти. Въ Италия цвѣтѣше Ренесансътъ.

Въ същото време, българскиятъ народъ, който въ края на 14-ия вѣкъ бѣ създакъ една висока култура, неотсжпваща по ценностъ на европейската — тѣнѣше въ невежество, което не бѣ негово, а на неговитѣ завоеватели.

Ние, българитѣ отъ третото царство, сме свикнали съ тази представа. Тя е станала много популярна. Съ изключение на малцина специалисти и на едно просвѣтено малцинство, общо е убеждението, че следъ падането на Търновското и Видинското царство, българскиятъ народъ е заспалъ робски сънъ и, следъ 500 години, по чудо пробуденъ, възражда се, възстава и най-после добива отново свободата си.

Тържества като днешното възстановяватъ историческата истина. А тази истина е, че гордиятъ и героиченъ български народъ не се е помирилъ съ горчивата си участь, че не е преклонилъ вратъ

предъ несправедливия съдъ на съдбата, че въпрѣки тежкитѣ условия, нѣколко пѣти е вдигалъ оружие противъ завоевателитѣ и угнетителитѣ си.

12 години следъ падането на Търновското царство и само 7 следъ падането на Видинското, българскитѣ боляри по долината на Тимокъ и отъ Пиротската областъ вдигнали въстание, което било потушено отъ Баязидовия синъ, Сюлейманъ.

4 години следъ това, когато най-младиятъ Баязидовъ синъ, Муса, дошелъ въ дунавскитѣ земи, за да поведе борба срещу брата си Сюлеймана, първи българитѣ му предложили своята подкрепа и участвували въ борбата. Муса загубилъ, а заедно съ него пострадали и бунтовницитѣ български боляри.

Не минали и 4 години, т. е. въ 1413 г., българитѣ пакъ направили опитъ за освобождение, но пакъ напусто.

Колко силно е било националното съзнание на българитѣ и колко голѣма любовта имъ къмъ свободата, показва фактътъ, че следъ три последователни и удавени въ жестокости въстания, когато въ 1433 год. полско-унгарскиятъ кралъ Владиславъ предприема походъ противъ турцитѣ, множество българи ставатъ доброволци въ войската му и се биятъ храбро, съ вѣра че ще извоюватъ свобода и за своето отечество. Въ 1598 г. става голѣмото Търновско въстание, което завършва сжщо съ неуспѣхъ.

Несполуки следъ несполуки се нижатъ, но българскиятъ духъ се указва несломимъ. Вече нѣмашъ възможность за въоръжени въстания, българскиятъ народъ задълбочава вѣрата си въ Бога и слива въ своето съзнание Христовото възкресение съ възкресението на Българското царство. Пренасянето мощитѣ на св. Иванъ Рилски отъ Търново въ Рилския манастиръ е било тържествено шествие на българския духъ и на спомена за нѣкогашното величие на България — отъ градъ на градъ и отъ село на село, по цѣлата наша земя.

Като най-ярка проява на този безсмъртенъ животъ, на тази неугасваща любовъ къмъ свободата, се явява архиепископътъ Петъръ Парчевичъ — потомкъ на славенъ болярски родъ.

Благородникъ по кръвъ и по духъ, високо образованъ и надаренъ, Парчевичъ влиза въ прѣки връзки съ държавнитѣ мъже на Австрия, на Полша, и Венеция, и води преговори за освобождението на Отечеството си, предлагайки храбростта на хиляди български въстаници.

За подвига на тѣзи именно наши прадѣди, отъ които ни дѣли четвъртъ хилядолѣтие, но които ни сж така близки по духъ и по сърдце, ний сме се събрали тукъ да опрѣснимъ спомена и да скжсимъ духовното разстояние между тѣхъ и насъ.

Това приобщаване на великото минало къмъ настоящето нека възвеличи духа ни, нека ни научи на себеотрицание въ служба на Родината, нека закали прабългарската воля и направи погледа ни въ бъдещето смѣлъ и непоколебимъ!

Тѣкмо въ днешно време, когато знайни и не знайни сили притеглятъ отъ всички страни и държавитѣ прѣщятъ като огромни кораби, а съвеститѣ се сгъватъ, чествуванятия като днешното закаляватъ волята, както водата закалява стоманата.

Всички ний по-възрастнитѣ, които прѣко или

косвено сме загрижени за бъдещето на нашегo Отечество, трѣбва да се радваме, че днешното тържество е изцѣло дѣло на нашата родолюбива академична младеж — починътъ, както и изпълнението, се дължатъ на националистичното студенство.

Въ този фактъ виждамъ едно ободряващо знамение — здравето наше студенство е било вина и най-вѣрниятъ и най-чувствителниятъ изразител на духовното състояние у народа ни. И днесъ,

подкрепа въ борбата на българина противъ нашественика сатрапъ, дейността му всрѣдъ неговитѣ братя и пасоми да ги подготви къмъ саможертва, когато удари часътъ за отплата съ поробителитѣ ни, които цѣли три вѣка бѣха държали въ пленъ мракъ бѣлг. народъ. Накратко бѣ подчертанъ героизмътъ на българитѣ отъ селата Чипровци, Кутловица, Копиловци и др., тѣхния първоначаленъ успѣхъ и жестокоститѣ, които по-късно сж се из-

сипали върху възстаналото население, принудено да подири спасение въ друга земя, въ чуждо царство, и да създаде Банатската българска колония, която днесъ протѣга ржце къмъ свободната частъ на българското отечество, така както чезнатъ въ копнежъ за него българитѣ отъ всички поробени краища на нашата земя.

Явяването на сцената на банатската група — 2 момчета, 3 момичета — въ тѣхната народна носия, ведно съ свещеника имъ Д-ръ Евгений Босилковъ, дошли въ София специално за празненството, предизвика безпредѣлна радостъ.

Поздравътъ на банатчани, поднесенъ отъ отца Босилкова, направи много силно впечатление. Думитѣ

му предизвикаха трѣпки отъ умиление и възторгъ. Мнозина не можеха да удържатъ сълзитѣ си. Военниятъ клубъ твърде отдавна не бѣ чувалъ толкова патриотични и така пламенно произнесени слова.

Едно бѣ за съжаление: неговата речъ и всичко що се изнесе на тържеството трѣбваше да се чуе отъ мнозина, не — отъ цѣлия български народъ.

На утрото личатъ: предс. на Нар. Събр. г-нь Логофетовъ, проф. д-ръ Л. Владикинъ, ген. Лазаровъ и др.

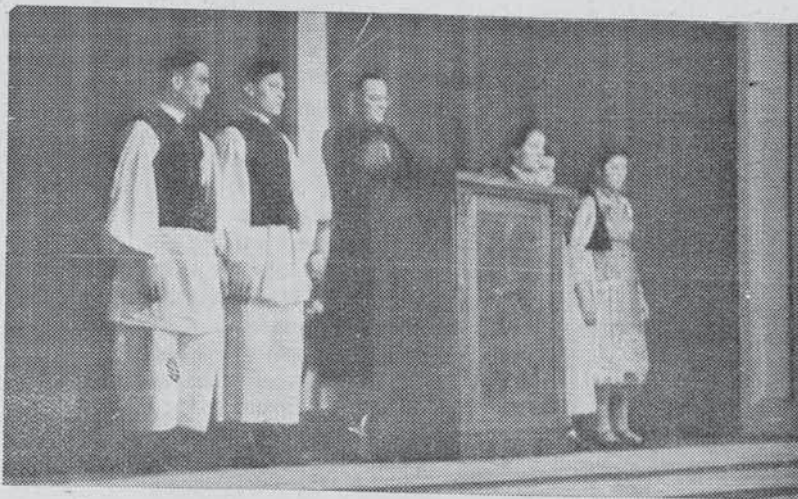
въ тѣзи тревожни времена, ние го виждаме да се свързва мислено съ великото минало на своя народъ, за да укрепи силитѣ си чрезъ спомена за подвига на дѣдитѣ; да разведри атмосферата съ бурния стремежъ на тѣхнитѣ обществени добродѣтели — а тѣ бѣха три: служба на народа, безкористна до аскетизимъ и преданна до себеотрицание.

Драги студенти и ученици!

Следъ нѣколко дни настѣпва Великденската ваканция. Ще се разотидете по домоветѣ си. Разнесете това, което ще чуете следъ малко, по цѣлата българска земя. Припомнете на едни, разкажете на други, какъвъ е билъ българскиятъ народъ, не отъ вчера, а отъ столѣтия; какъ първитѣ негови синове сж знаели да му служатъ и първи да се принасятъ въ жертва предъ свещенния му олтаръ. Припомнете на едни и разкажете на други — колко много духовни и материални усилия, колко много жертви струва, презъ вѣковетѣ, българската свобода и независимостъ — и допринесете съ вашия младежки идеализмъ за пробуждането на всички добродетели, които нашиятъ народъ е наследилъ отъ дѣди и прадѣди и които добродетели сега му сж необходими повече отъ всѣки другъ пжтъ".

Речта на г. професора, спокойна, на мѣста пламенна и енергична, произведе силно впечатление всрѣдъ публиката.

Студентътъ Петъръ Карагеврековъ изнесе доста подробно и съ силно подчертано нац. чувство подвига на архиепископа Петъръ Парчевичъ, неговата беззаветна любовъ къмъ Родината, денонощнитѣ му грижи да спечели симпатиитѣ на околнитѣ европейски държави, и да изпроси тѣхната

Банатски българи

Радио „София“ пропусна единъ великолепенъ случай на манифестиране националната ни гордостъ, едно истинско народно тържество.

Устроителитѣ на праздненството, пламенни родолюбци, бѣха си дали много трудъ за неговото изнасяне — всичко бѣ изрядно въ изборъ и изпълнение. Това имъ първо начинание не трѣбва да остане последно. Периодично, ежегодно даже, трѣбва да се напомнятъ на младитѣ поколения всичкитѣ напѣни на нашитѣ предци за народна свобода, рѣ-

китъ кръвъ що сж пролѣли тѣ за отхвърляне на гежкото иго, което бѣ ги потопило въ черна материална и духовна нищета — която спъна неговия възходъ, та отъ народъ достигналъ до най-високото стѣпало на общественото и държавно развитие, остана съ вѣкове назадъ, и съ непосилни жертви догонва изпреварилитѣ ни народи, които презъ срѣднитѣ вѣкове сж стояли твърде надире отъ насъ, бѣлгаритѣ. На такива тържества бѣлгари отъ самия Банатъ трѣбва да се явяватъ помежду ни, за да виждаме ние и гѣ, за да знае свѣтътъ, че, макаръ и раздѣлени съ вѣкове и попаднали въ

чужди срѣди, нищо не ни дѣли едни отъ други — че духътъ, възторжениятъ бѣл. духъ, еднакво пламти въ нашитѣ сърдца, че сърдцата ни еднакво биятъ и копнѣятъ за величието на бѣлг. родъ, за възхода на бѣлгарина, кждето и да се намира той.

Хорътъ „Кавалъ“ подъ вещото ржководство на диригента г. Маргаритовъ откри и закри тържеството съ великолепно изпълнени народни пѣсни. Млади, възторжени любители на музиката, 12 годишната Серафима Дятчинъ, пианистка, допринесоха твърде много за блѣскавото изнасяне на това мило праздненство.

К. Хр.

Въ Винаца

Съгласно даденитѣ ми повѣрителни инструкции отъ Хр. Матовъ и Кандиларовъ, като ржков. на окр. комитетъ въ Скопие, първата ми работа преди да отпътувамъ за Винаца, бѣше да се срещна съ ржководителитѣ на окр. комитетъ въ Щипъ, къмъ който се числеше и винашкия районъ. Следъ винашката афера, която чувствително засегна и и щипския районъ, ржководителъ на революц. окржгъ въ Щипъ бѣше останалъ *Тодоръ Лазаровъ*, — другаритѣ му Мише Развигоровъ и Петъръ п. Арсовъ, членове въ окр. комитетъ, поради разкритото оржжие въ селата Горни Балванъ и Доляни презъ аферата, бѣха осждени и заточени въ Подрумъ-кале. Съ Т. Лазаровъ имахъ първата довѣрителна конференция по предстоящата работа въ Винаца. Въ втората ни среща той ми повѣри ключа на шифъра съ задграничното представителство на В. М. О. Р. О. въ София и псевдонимитѣ на ржководнитѣ лица и мѣста. Сжщевременно той ме запозна и съ разнитѣ невидими мастила, като ми обясни тѣхното проявление при дешифриране на тайната кореспонденция.

Тодоръ Лазаровъ бѣ отъ видното семейство Хаджи Димитриеви въ Щипъ. Щипяни го наричаха *Тодоръ Хаджидимитриевъ*. Свършилъ VI класъ на бѣлг. гимназия въ Солунъ, той стана прогимназияленъ учителъ въ Щипъ. По това време и азъ бѣхъ неговъ ученикъ. На следующата година напусна учителството и се отдаде на търговия. Като учителъ, той остави добри спомени съ дарованията си по рисуване, а особено по нотнo пѣние: организира и уреди отличенъ смѣсенъ пѣвчески и църковенъ хоръ, чийто незамѣнимъ диригентъ бѣше той. Но и като търговецъ той стана виденъ деецъ въ Щипъ. Наедно съ най-стария му братъ, Арсо, тѣ имаха най-добрия и уреденъ магазинъ на манифактурни стоки, съ голѣма известностъ на фамилиното имъ име „Хаджи-Димитриеви“. Презъ свободното си време той винаги четѣше и изпѣкна като най-интелигентна личностъ въ Щипъ. Съ солиднитѣ си обширни познания и разбирания, той се прояви и издигна и като добъръ общественикъ, незамѣнимъ приятенъ събеседникъ и добъръ другаръ въ всѣко отношение. Не бѣше жененъ, нито се ожени. А той бѣше и хубавецътъ на Щипъ: високъ на ръстъ, съ силни сини очи и разкошна жълта брада, върху която тоалетнитѣ му вискателни грижи бѣха впечатлителни за всички и съставляваха рѣдко съчетание въ стройната му външностъ, държане и обноски. Макаръ и младъ, като отличие, бѣха го кръстили „*Брадата*“. Така го именуваха всички,

когато въ приказки трѣбваше да се спомене името му, а турцитѣ го наричаха „*Сарж-сакали*“,

Осванъ френски, Тодоръ владѣеше „фарси“ (отлично) и турския литературенъ езикъ — по-добре даже и отъ висшитѣ турски чиновници. Поради това той се ползуваше съ уважение и между турското население. Тѣзи му качества, обаче, ни най-малко не го възгордѣха: винаги скромненъ и въздържанъ, безъ претенции да се налага и изпѣква въ общественитѣ работи, той бѣше търсенъ и не избѣгваше да бжде въ услугитѣ на всѣкого, а особено въ народополезнитѣ работи, когато му се наложеше това.

Тодоръ Лазаровъ

Въ Винаца. Тя не бѣше нова за менъ. Презъ всички училищни ваканции лѣтувахъ като гостенинъ при зета ми. Тази ваканция, обаче, не бѣше както до винашката афера. Последната явно бѣ наложила печалното отражение върху благосъгоянието и живота на бѣлг. население. Въ по-виднитѣ семейства, които съ жизнерадостното си и приветливо гостоприемство правѣха честь на Винаца, бѣха останали женитѣ съ невръстнитѣ имъ деца и старитѣ, които мжно се справяха съ трудноститѣ за навременно и рационално стопянисване и използване на полскитѣ си имоти, а особено тия презъ сезона на оризената култура, която изисква по-голѣми и специални грижи. Сестра ми, въ чието

семејство преди аферата всъки намираше охолно гостоприемство, сварихъ осиротѣла вдовица. Магазинътъ имъ, който бѣше първи въ Винаца, бѣше затворенъ, а полскитѣ имъ имоти повече отъ половината бѣха необработени. Никому безъ предварително полицейско разрешение не се позволяваше да отива по полето, а презъ нощитѣ — да не излизатъ и отъ кѣшитѣ имъ. Само въ вторникъ вечеръта и срѣда, поради голѣмия оживенъ седмиченъ пазаръ който ставаше, властѣта не можеше да приложи строгитѣ си полицейски ограничения къмъ бълг. население.

Въпрѣки всичко, констатирахъ, че духътъ и копнежътъ за правда, не само че бѣше запазенъ, но още повече закрепналъ и закаленъ отъ аферата. Виничанки, колкото и изтерзани презъ време на обискитѣ на Дервиша, който е обѣрналъ наопаки всичко скѣпано по домоветѣ имъ, колкото и ужасени при мѣчителнитѣ изтезания на мѣжетѣ и синоветѣ имъ, не бѣха се подали на никакви изкушения и слабости. И само поради тѣхното съзнание, въ Винаца не бѣше открита и предадена нито една пушка или патронъ. А такива е имало въ много семейства, които бѣха ги запазили и следъ приключването на дѣлото по аферата. Като посвѣтени въ дѣлото, женитѣ въ най-критичнитѣ моменти сж могли да укриятъ или прикриятъ на по-сигурно мѣсто всичко компрометирующе. Нѣщо повече. Когато мѣжетѣ имъ сж били влачени и изтезавани по затворитѣ, женитѣ за по-сигурно сж преукивали на друго мѣсто оржжието имъ, за да не го знае никой кжде е, въ случай, че бждатъ издадени или изпаднатъ въ слабости при изтезанията.

Въ подкрепа на горното, достатъчно е да спомена следния фактъ, който направи силно впечатление и стресна още повече турцитѣ въ Винаца:

Турцитѣ бѣха преубедени, че презъ аферата тѣхния тепачъ — Дервишъ разкри всички складове, прибра цѣлото оржие и унищожки комитетата. (Съ идването ми въ Винаца научихъ, че въ винишкия районъ презъ аферата въ село Драгобраща били открити складиранитѣ въ имението на Ангелъ Пандура седемъ товара пушки съ патрони, а въ с. Блатецъ — 60 кримки, издадени отъ Станко Дилберинъ). Презъ януарий 1898 г., обаче, бѣхъ свидетел на следното: случаенъ пожаръ обхвана и унищожки фурната и колониалния магазинъ до нея въ главната улица на видното семејство Братя Мицови въ Винаца. По-стариятъ братъ Ефтимъ наскоро бѣше освободенъ, като оправданъ по аферата, а по-малкиятъ — Христо Мицовъ бѣше осуденъ и се намираще въ Скопския затворъ „Куршумли ханъ“. Внезапнитѣ трѣсъци и продължителни пукотевизи съ интервали презъ нощта въ горния магазинъ, стрѣснаха и всѣха паника въ турцитѣ: всички бѣха се укрили, а мѣстниятъ гарнизонъ се дигна на кракъ и обсади Винаца. Никой никаква помощ не даде за ограничаване на пожара.

На втория денъ следъ пожара властѣта прекопа отъ основи изгорѣлата фурна и магазинъ, за да дири склада на оржжието. Всички турци бѣха се стекли да наблюдаватъ. „Комиталъртънъ дебои бурда имишъ!“ (комитетскиятъ оржженъ складъ тука билъ) се чуваха ядовититѣ възгласи, придружени съ псувни отъ мнозина. Любопитството имъ обаче, остана илюзорно: намѣриха две съвършено обгорѣли пушки и доста прѣснати гилзи отъ патрони, които прибраха. Сжщия денъ арестуваха Ефтимъ

Мицовъ и го хвърлиха въ Кочанския затворъ. Турската властъ, обаче, не можа да открие и узнае нищо положително, особено за последвалитѣ два силни взрива при пожара, защото и арестуванитѣ Е. Мицовъ не е знаелъ, че оржжието имъ е премѣстено и преукрито въ магазина. Той не бѣше и призналъ, че сж имали оржие.

А истината бѣше следната: две бомби и две пушки съ повече отъ 400 патрона на двамата братя, които до аферата сж пазили грижливо въ кѣщата си, следъ арестуването имъ, Катя — жената на Ефтимъ Мицовъ, загрижена да не би при изтезанията да изпадне нѣкой въ слабостъ, или да бждатъ издадени отъ други, за по-сигурно ги преукирила въ задната частъ на магазина имъ. За това тя не бѣ съобщила нищо, даже и на мѣжа си. При избухналиятъ пожаръ бомбитѣ експлодираха една следъ друга, а въ послѣствие и патронитѣ, които продължително плющѣха на интервали.

Въ една година, като че ли неумолима орисия натисна доброто семејство на братя Мицови. При стърчещитѣ развалини отъ пожара предъ хубавата имъ кѣща, когато двамата братя бѣха въ затвора, не минаха два месеца, скоростижно почина отъ менингитъ най-голѣмата — едва 18 год. свидна дъщеря Еленка на по-стария братъ Ефтимъ. Останаха женитѣ имъ съ по две невѣрстни деца да се справятъ съ всички неволи въ живота. Но надеждата и упованието имъ за по-добри и честити дни въ тѣхъ надви, за да изживѣятъ всички премеждия.

Съ пристигането ми въ Винаца, първи дойде да ме добросъ Георги Йованчевъ. Постара се да ми опише строгия изключителенъ режимъ на турската властъ изобщо спрѣмо бълг. население. Похвали ми се, че следъ пристигането му отъ Скопие, полицията и военитѣ били доста учтиви и вежливи въ всѣко отношение къмъ него и не изпитвалъ никакви неприятности. Още въ тази ни среща той не въздържа любопитството си да узнае: ще отида ли да продължа образованието си нѣкжде, или ще учителствувамъ и кжде именно? Отъ начина на отправенитѣ ми въпроси схванахъ, че не отъ куртозия прави това, а съ заинтересована преданѣрность. За това се съобразихъ и отговорихъ: — Ако бѣше живъ зетъ ми Спиро, щѣхъ да следвамъ. Бѣше ми обещалъ да ме издържа и въ странство, но сета е невъзможно. Както всички свършивши въ Скопие депозирахъ заявление за учителско мѣсто, но дали ще ме огрѣе и кжде именно, никой не знае. Ще чакамъ. За мене е по-добре, да бжда въ Шипъ при домашнитѣ ми, но ще видимъ!..

Очаквахъ като „приятелъ“, да предложи услугитѣ си за назначението ми въ Винаца, ала нито дума. Схванахъ, че отъ тази информация не остана доволенъ: веднага заговори за други работи, но нито дума за организацията, както охотно ми говорѣше и се рекламираше при легализирането му въ Скопие.

На другия денъ дойде и Григоръ Димитровъ. Нему още въ Скопие бѣхъ съобщилъ повѣрително, че ще бжде назначенъ въ Винаца. Освѣтлихъ го за срещата ми съ Т. Лазаровъ въ Шипъ и получи кръщението си за съвмѣстна работа, като членъ въ ръководното тѣло на винишкия районъ. Първата ни задача бѣше безъ знанието на Г. Йованчевъ да възобновимъ тайния каналъ презъ границата и да влѣземъ въ контактъ съ пунктовия на-

чалникът на организацията въ Кюстендил — *Никола Зографов* и съ задграничния представител *Георге Петров* въ София. А това можеше да се осъществи само съ доверен и опитен постоянен куриеръ.

Научихъ, че бившиятъ куриеръ Ангелъ, съ задочна присяда до животъ, се установилъ на мѣстожителство въ Кюстендилъ. Обмислихме, че той най-добре би застъпилъ обслужването на тайния каналъ, но трѣбваше предварително да го сондирамъ и да взема съгласието му.

Още втория пазаренъ день намѣрихъ *Яне Бумбарски* отъ с. Илиево, деятеленъ членъ на организацията преди аферата и уговорихме подробно плана за възстановяване тайния каналъ до Кюстендилъ и обратно презъ с. Илиево, планинско село, прѣснато въ ю. з. недра подъ самата граница на Осогово. Цѣлата мѣра на селото е подраздѣлена на нѣколко *горски стопанства* наричани „държава“. Назовавана по името и стопанисвана на първобитни

начала, безъ никакъвъ наеменъ трудъ, но при завидна фамилна патриархалностъ. Областъта на всѣка „държава“, като обектъ на чисто горско стопанство, е концентрирана около една колиба въ гората, която служи за жилище на семейството, и нѣколко кошари около нея за добитѣка. Главниятъ поминѣкъ бѣ скотовѣдството.

„Територията“ на „*Яневата държава*“, както я наричаха, се простираше до самата погранична линия съ България. Това улесняваше значително и задачата на нашия Бай Яне, като незамѣнимъ куриеръ на организацията. На всѣко време той имаше пълна възможностъ да преминава тайно границата и да се връща незабелѣзано, отъ когото и да било. Така Бай Яне стана цененъ и незамѣнимъ деецъ не само при възобновяване на тайния каналъ и поща, но и за пренасяне и складиране оржжието съ материалитѣ въ неговата „държава“, като първа станция за пренасянето имъ изъ другитѣ райони въ Македония.

Хр. Настевъ

Документи отъ края на XIV вѣкъ за българитѣ въ Македония

Като най-неоспоримо доказателство за народността обликъ на макед. славяни, покрай хилядитѣ други доводи, тукъ изнасяме издирванията на покойния д-ръ *Ив. Сакъзовъ*, които той бѣ направилъ въ държавния архивъ (archivio dello stato) въ Венеция презъ 1931 год. Тѣзи му издирвания въ една студия подъ насловъ: „Но-

безъ пропаганди. Ще си послужимъ съ нѣкои извадки отъ тази студия.

„Най-голяма венецианска колония презъ XIV в. е била тази, въ о-въ Критъ (Кандия). Тя поддържала нѣколко нотариуси, натоварени да извършватъ завещания и всѣкакви други договори. За българите се говори въ повече отъ 130 нотариални договори.

Солунската мъжка гимназия Св. Св. Кирилъ и Методий

вооткрити документи отъ края на XIV вѣкъ за българите отъ Македония продавани като роби, — сж публикувани въ „Македонски прегледъ“, год. VII книга II—III стр 1 — 62.

Съ своя устремъ, новата сила, която презъ XIV вѣкъ се е явила отъ Мала Азия, като хала е помела 40-тѣ отдѣлни кралства, царства, княжества и деспотства на Балканския полуостровъ. Вѣчно враждуващи едно срещу друго, тѣ не представлявали абсолютно никаква индивидуална нито колективна сила. Всичко е треперѣло предъ турцитѣ и се е явявало такъво, каквото въ действителностъ си е било, безъ преднамѣрености,

Това сж типични за епохата договори за продажба на роби християни на източнитѣ пазари“. „Като се почне отъ м. май 1381 год. въ актоветѣ на Критския нотариусъ — *Брешияно Манолѣ*, се срѣщатъ почти ежедневно продажби на роби — българите. Това което е отъ особено важно значение за българската политическа история, това е обстоятелството, че голѣмата частъ отъ документитѣ се отнася до *българи, населяващи македонскитѣ земи*. Застѣгнати сж всички земи, включени между Солунъ, Стресъ, на северъ Прилепъ и Мелникъ, а на западъ албанскитѣ планини съ Дебъръ. Споменати сж и нѣкои бълг. села и градове, които днесъ не сжществуватъ.

ватъ. Българския градъ Деволя се срѣща въ десетки документи и изглежда, че жителитѣ му сж били разпрѣснати или заробени презъ времето на голѣмитѣ турски нашествия къмъ 70-тѣхъ год. на XIV в., когато турцитѣ овладѣли почти всички земи до албанскитѣ планини.

„Документитѣ на нотариуса Брешиано хвърлятъ голѣма свѣтлина върху етничния съставъ на цѣла Македония и то въ епохата на пълния политически упадѣкъ на всички тогавашни балкански държавици. Тѣзи документи установяватъ по единъ несъмненъ начинъ, че българскитѣ елементи въ цѣла Макед. е билъ господствуващъ. Отъ всички голѣми макед. градове сж посочени българи, а само тукъ — таме въ южна Макед. се споменаватъ нѣколцина гърци. Българската колонизация е достигала не само до Солунъ, но дори и отъ чисто грѣцки градове и села, като Каламатия и други, сж показани българи. Не малко българи имало и отъ албанскитѣ земи. Но най-важното е, че отъ тѣзи земи нѣма посоченъ нито единъ сѣрбинъ. Само отъ Прищина и отъ крепостта Castello — „Ново бърдо“ сж споменати трима сѣрби. Като имаме предвидъ политическитѣ събития на Балк. полуостровъ къмъ срѣдата на XIV в. и специално голѣмото политич. разширение на сѣрбското кралство презъ онази епоха, намъ се вижда твърде забележително това пълно отсъствие на сѣрбския елементъ въ всички онѣзи македонски области, дето се бѣ разпрострѣло Душановото царство.

„Прави силно впечатление, че по-голѣмата частъ отъ робитѣ, съ които е търгувано на Кандийското пристанище, сж били българи. Така отъ общо 222 договори въ повече отъ 130 се говори само за роби — българи.

„Забележителното е това, че всички роби отъ Скопие, Велесъ, Прилепъ, Охридъ, Битоля, Костуръ, Воденъ, Преспа, Дебъръ, и прочее, т. е. отъ цѣла Македония, сж указани, съ съвсемъ малки изключения, като българи. Отъ тѣзи мѣста не се е посочилъ нито единъ сѣрбинъ.

Следватъ по нататъкъ 222 нотариални акта за продажба на роби. Ето нѣкои отъ тѣзи актове:

Кандия, 2. май 1381 г. Инд. 4. Договоръ сключенъ предъ нотариуса между двама критски жители за продажба на една робиня на име Роза, „по народностъ българка“. Родното ѣ мѣсто не е указано.

Кандия, 14. май 1381 г. Инд. 4. Договоръ за продажба на 1 робиня на име Кали, *българка отъ Дебъръ*. Робинята била продадена за 103 критски перпера.

Кандия, 23 май 1381 г. Инд. 4. Марко Писпола, жителъ на Кандия, освобождава отъ робство своя робъ, Георги, по народностъ българинъ. Свидетели: М. Юсто, Анг. Панталеонъ и П. Венерио. (следва пълния латински текстъ на договора).

Кандия, 11 юний 1381 г. Инд. 4. Договоръ за продажба на 1 робиня, Мария, отъ Прилепъ.

Кандия, 12^и септемврий 1381 г. Инд. 4. Михаилъ Делфино продава една робиня по име Мария, българка отъ Прилепъ, за 100 перпера.

Кандия, 19 октомврий 1381 г. Инд. 4. Договоръ за 1 робиня на име Кали съ дъщеря си Ирина, българки, отъ Скопие.

Кандия, 30 октомврий 1381 г. Инд. 4. Два еднообразни договора за 1 робиня, на име Кали, българка отъ Битоля

Кандия, 4. XI. 1381 г. Инд. 4. Договоръ за

робоня, Тодора, българка отъ Костуръ — продадена за 105 перпера.

Кандия, 27. III. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за продажба на 1 робиня, българка, на име Гюша.

Кандия, 29. III. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за 1 робиня, Кали, сѣрбкиня отъ Кастело.

Кандия, 8. V. 1382 г. 5. Договоръ за 1 робиня българка, на име Кали, отъ Радовишъ.

Кандия, 17. V. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за 1 робиня българка, на име Стана. Не е означено родното ѣ мѣсто.

Кандия, 5. VI. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за 1 робиня Елена, българка отъ Скопие.

Кандия, 24. VI. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за 1 робъ — българинъ на име Георги отъ Костено.

Кандия, 5. VII. 1382 г. Инд. 5. Франциско Масей отъ Майорикия продава на Андрея Венерио единъ робъ на име Алекси, българинъ отъ Сересъ.

Кандия, 12 VII. 1382 г. Инд. 5. Џиколо Дадо жителъ на Кандия продаде на Анжело Брондиано, жителъ на Кандия, 1 робиня, Ирина, българка, отъ Деволя за 100 перпера. Свидетели: М. Юсто, А. Пантелеонъ и Н. Кавкариго.

Кандия, 13. IX. 1382 г. Инд. 5. Робинята Гюша, българка, отъ благодарностъ къмъ господаря си Панталеонъ де Монтена, който я освободилъ отъ робство, се задължава да му слугува въ продължение на 5 години.

Кандия, 14 IX. 1382 г. Инд. 5. Ангело Барбадико, жителъ на Кандия, продава на Марко Дандула, жителъ на Кандия, 1 робиня, на име Мария, българка отъ Ливадия за 115 перпера. Свидетели...

Кандия, 21. IX. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за продажба на 1 робъ българинъ, отъ Велесъ за 67½ перпера.

Кандия, 24. IX. 1382 г. Ионисъ Барбадино освобождава робинята си Кали българка, като последната се задължава да му изплати 80 перпера на 3 срока подъ порчителството на Георги българина (Вулгаросъ) и на Каногрея Барбаричено.

Кандия, 28. IX. 1382 г. Инд. 5. Единъ венецианецъ купува една 18 годишна българка, робиня, на бълг. езикъ по име Мила, а прекръстена на Маргарита, отъ Прилепъ.

Кандия, 5. XII. 1382 г. Инд. 5. Договоръ за 1 робъ Михаилъ, българинъ, отъ Филокарана Солунско.

Кандия, 20. II. 1383 г. Инд. 6. Договоръ за 1 българка, Тодора, отъ Охридъ, за 110 перпера.

Кандия, 8. III. 1383 г. Инд. 6. Марко Гизи, жителъ на Кандия, освобождава своя робъ Димитъръ, българинъ отъ Скопие. Свидетели...

Кандия, 8. VI. 1383 г. Инд. 6. Договоръ за българката Параскева отъ Цвѣтица.

Кандия, 13. VI. 1383 г. Инд. 6. Петъръ Венерио, жителъ на Кандия, купува бъл. робиня, Тодора отъ Юсконица.

Кандия, 10. VII. 1383 г. Инд. 6. Договоръ за продажба на 1 българка на име Мария, отъ Костуръ.

Кандия, 11. VII. 1383 г. Инд. 6. Нико Аврамъ, жителъ на Кандия, купува 1 робъ на име Никола, българинъ, отъ Каламатия, за 80 перпера.

И т. н. следватъ договоритѣ за 133 българи, 62 гърци, 13 безъ посочена народностъ, 8 татари, 6 албанци, 3 руси, 3 власи — всички отъ с. Търново (Битолско)—3 сѣрби, 1 турчинъ и 1 унгарецъ.

На 13 отдѣлни приложения въ факсимиле сж

дадени пълнитъ текстове на латински ез. на 47 договора.

Посочени сж имената на 133 българи роби, въ всичко 222 договора, като се споменават само роднитъ градове на робитъ — Варна (3), Ямболъ (2), Търново (11) Дунавъ (2), София (1) — всичко 19 отъ сегашна България — Прилепъ (4), Скопие, (9), Костуръ (8), Деволъ (3), Радовишъ, Воденъ, Охридъ, Деспотството, Дебъръ, Лазарополепо 2, Мелникъ, Битоля, Колуни, Ставраки, Костино, Страце, Съръ, Велесъ, Цамбо, Рудине, Ипогрити, Пчиня, Филокарана (Солунско) Ново-Бруно, Строндизо, Струмица, Преспа, Перпераки, Цвѣтица, Юсконица, Каламата по 1 или всичко 57 отъ Македония. За 44 случая е казано, че сж българи, безъ да е посочено мѣсторождението. За други 13 случая не е казано, какви сж робитъ, но отъ названия на селищата (Селце) и имената на хората (Драганъ и пр.) видно е че се отнася пакъ до българи.

Отъ гърцитъ 44 сж отъ старитъ предѣли на Гърция, отъ Цариградъ, Одринъ, Фарсала, Трикала, Атина, Месемврия, Станимака и пр., а 18 отъ македонската областъ.

Въ всички договори се споменаватъ само имената на градоветъ и селата, безъ да се говори нито за Македония, нито за Тракия, Добруджа или Мизия — всички сж се считали българи отъ българска земя, т. е. така, както би било и днесъ, ако не бѣха нещастията струпали се върху главитъ на българитъ по всички краища на Балк. полуостровъ.

Грамадната частъ отъ имената на българитъ сж гръцки — Кали, Ирина, Роза и пр. Христианството, присадено у насъ отъ Византия, е дошло ведно съ гръцкитъ имена. По-късно и постепенно сж се създали имена отъ български коренъ — Станка, Стоянъ, Цвѣта и пр. и пр.

Преведени въ католишка земя, нѣкои отъ робитъ се прекръщаватъ съ латински имена, както е на примѣръ случая съ Мила на Маргарита и пр.

Отъ до гукъ изложеното покрай явнитъ заключения, които сами по себе си изпъкватъ, могатъ да изникнатъ и редъ други въпроси, които дирятъ своя отговоръ. По всичко личи, че търговията съ роби къмъ края на XIV в. е била въ своята сила. Като жива стока отъ едно мѣсто на друго презъ планини и морета сж водили предимно млади хора на тайфи и на специални тържища сж ги продавали на различни цени — 30—40 до 120 перпера. На нѣкои отъ тѣхъ, попаднали въ ржцетъ на добри хора, следъ известно време се е връщала

свободата, но при условие на безплатно слугуване за дадено време, или на заплащане известна сума като откупъ. Прекарвали въ новата земя дълги години, безъ да сж имали възможность родителитъ имъ да подирятъ децата си, последнитъ сж оставали презъ цѣлия си животъ въ новото мѣстожителство и по такъвъ начинъ сж изчезвали за своя родъ.

Заеътъ цѣлия Балк. п-въ отъ турцитъ, всички заробени народности сж попаднали подъ еднакъвъ режимъ. Трѣбва да се запитае тогава, на какво се дължи тази грамадна численость на роби отъ българско произхождение. На нѣкакво нарочно гоние ли сж били подложени българитъ, или това се дължи на принципитъ на търговията за търсенето и предлагането — по-добрата стока, повече се дири отъ продавачи и купувачи. Не много преди войнитъ въ приморска Тракия и Македония прислужния персоналъ — работници, майстори и съдружници и въ заведения отъ всички родове на стопани отъ всички вѣри и народности се състоеше почти изключително отъ българи. Гордостъ бѣ за гъркиня или арменка да се омжжи за българинъ. Българинътъ се ценѣше поради своето прилежание, поради своята честность, трезвеность, вѣрность и пр. качества, които той и днесъ притежава. Следъ завладяването на зап. Тракия отъ съюзническитъ войски, 1918/9 г., заваренитъ тамъ чиновници българи се отдрѣпнаха въ България. Генералъ Шарпи дири новъ чиновнически персоналъ и следъ строга преценка качествата на хората отъ разнитъ народности на Балканитъ се спира върху българския чиновникъ и по споразумение съ правителството на България цѣлия нашъ чиновнически кадъръ се връща обратно по мѣстата си и стоя тамъ до окончателното определяне сѣдбата на завладѣната страна. Следъ повече отъ 1 годишна дейность всички сж били изпратени обратно въ България, като имъ бѣ указана явна благодарность. Броена имъ бѣ и едномесечна заплата въ повече като награда.

Презъ последнитъ нѣколко години България е обектъ на преценкитъ на държавници и преса на голѣми и малки държави. Като че ли никой другъ народъ не е събралъ толкова много похвали за трудолюбие и непрекъснатъ духовенъ и економическо — стопански развой както българскиятъ народъ. Нека всичко това ни насърчава и ни води всѣки новъ день къмъ все по-нови и по-високи постижения.

К. Хр.

Революционната епоха въ Костенарията — 1903—1908 год.

Засилване дейността на андартитъ

Къмъ края на м. ноемврий андартите залавятъ овчаритъ и говедаритъ отъ с. Езерецъ, влизатъ въ селото, повикватъ нѣколко селяни ужъ да имъ говорятъ, но връзватъ ги и взнъ отъ селото убиватъ 8 души отъ тѣхъ.

Поради настѣпилата зима и невъзможностьта да се движи вкупомъ четата, решихме да се раздѣлимъ по двама на село, та да можемъ да се прикриваме отъ аскера, а въ случай на нападение отъ андартите да можемъ да защитимъ населението.

На 4 декемврий Костандо и Яни Христовъ се намиратъ въ с. Онсичени. Явяватъ се двама души отъ с. Либишово и съобщаватъ, че селското ржководно тѣло ги кани да уредятъ нѣкакъвъ остъръ конфликтъ между двама селяни. Безъ да подозиратъ, тѣ се отзоваватъ въ селото и се настаняватъ въ кжщата на една вдовица, въ която имаше и скривалище. Вечерьта, обаче, ги напада една сганъ отъ 200 души андартите начело съ капитанъ Караливаносъ и Вардисъ и почва ожесточено сражение, което трая около седемъ часа. Падатъ отъ андартитъ убити 32 души. Хазайката на кжщата съ сина си и Яни Христовъ сжщо загинватъ

Костандо остава самъ и решава да постави убититѣ въ скривалището, а самиятъ той да шурмува и, ако успѣе, да избѣга, и възползувани отъ прекратената стрелба, прогивниците се доближаватъ до къщата и я запалватъ. Обграденъ отъ пламъцитѣ Костандо не можа да излѣзне вънъ, та влиза въ скривалището, но не успѣва да сложи добре похлупака и падатъ върху му изгоренитѣ греди. Скривалището се препълва съ димъ. Костандо се задушва и прави усилие съ щика да пробие отворъ, но отмалява и се задушва. Така завършва живота си легендарниятъ Костандо, всеизвестенъ въ Костурско съ своята неустрашимостъ герой.

Два дни наредъ търсиха останките, но нищо не намѣриха. Очудва се войската и андартитѣ залавятъ селянитѣ Петъръ Христовъ Шутковъ и Мито Хр. Мичовски и ги изтезаватъ да кажатъ скривалището и, понеже не направиха това, убиватъ ги по най-звѣрски начинъ.

Като се научихме за станалото ужесихме се и ние, но не изгубихме духъ. Една вечеръ неустрашимата героиня отъ с. Жужелци Георговица Балучева съ своя още по-неустрашимъ макаръ и 18 годишенъ синъ Илия и пждаринътъ Георги Нанковъ влаха, отиватъ въ с. Либишово, тайно откриватъ скривалището, прибиратъ оржиято и книгата, затварятъ пакъ отвора и се връщатъ незабѣлзано. Андартитѣ се пукатъ отъ ядъ, че не могатъ да откриятъ скривалището. Тѣ хващатъ съседа Георги Андоновъ, който го бѣ направилъ, и, неможейки да устои на изтезанието, издаде го. Откриха труповѣтъ на 15. I. 1905 г. и обадиha на властитѣ. Яви се прокурорътъ отъ Лепчица (селото спада къмъ Анаелицата) и следъ огледа каза на селянитѣ, че голѣмъ грѣхъ сж извършили дето сж предали такъвъ герой — при такова сражение останалъ незасегнатъ отъ куршумъ — и заповѣдва веднага да бждатъ заровени отново тѣлата на сжщото мѣсто и никой да не смѣе да ги изравя — въ противенъ случай ще отговаря цѣлото село. Следъ смъртъта на Костандо останахме да водимъ четата азъ и Тома другарски.

На 1 януарий 1905 г. отправихъ две писма, — до грѣцкия капитанъ Аристиди Маргарити, съ когото бѣхъ се запозналъ въ Лариса и до съседнитѣ грѣцки села. Писмата сж записани въ грѣцката история: — За подвизитѣ на андартитѣ въ Македония — отъ писателя Ст. Раптисъ.

Любезни Ламгьоти, Видилуцени и Цукалохорити,

Чрезъ настоящето Ви съобщавамъ следното: Македонскиятъ комитетъ, който действува за освобождението на нещестнитѣ християнски народности, които петъ вѣка сж роби на турцитѣ, има повече отъ 6 години какъ работи вече въ съседнитѣ вамъ села. безъ да Ви причини никакво зло, нито пъкъ се е отнесълъ къмъ васъ за подкрепа и помощъ.

Известно Ви е, че ние се биемъ за свободата на всички народности, които населяватъ тая страна, Македония, безъ разлика дали тѣ сж българи, грѣци или влеси, защото всички сме под една и сжща тирания. Напоследъкъ се виха въ страната смесени грѣко-турски чети, чиято целъ е да подпомогнатъ турската властъ, за да може да ни държи още подъ нейното иго. Жално е, че и Вий даватъ подслонъ и помощъ на тия

чети и съ това ставатъ причина да се нанасятъ загуби въ съседнитѣ българи села. Ако все така продължаватъ да работятъ и действуватъ, В. М. О. Р. О. ще бжде заставена да вземе предпазителни мѣрки спрѣмо Васъ, като постѣпи съгласно нейнитѣ статуты и закони, които сж строги и немилостни за всички неприятели отъ кждето и да произхождатъ тѣ.

Прочее, помислете си и поправете се: не сте вие, които не знаете нашитѣ цели и намѣрения. На васъ е добре известно, че за добритѣ хора сме добри, но за лошитѣ ставаме по-зли. Преценете това, което ви съветватъ и препорѣчватъ вашитѣ началници и войводи отъ грѣцкия комитетъ и го съпоставете съ това, което ний вършимъ; заключението е явно, че тѣ желаятъ да ви държатъ още подъ турското робство.

Вижте какъ следъ нашитѣ героични подвизи Европа сериозно се интересува за Македонския въпросъ и не ще бжде далечъ денътъ, когато ще можемъ да заживѣемъ свободно въ милата ни татковина и Вий тогава ще скърбите и ще съжаляватъ подобно на Юда, но ще бжде вече късно

Костенария
1 Януария 1905 г. Съ поздравъ
отъ Ржководното тѣло на Костенарията. Началникъ — Костандо, Войвода-К. Шкуртовъ.

Господину Аристиди Маргарити,

Получихъ писмото ти подпечатано съ твоя печатъ. Разбрахъ съдържанието му, и благодаря за съветитѣ, които ми давашъ, но съжалявамъ, че не мога да се възползувамъ отъ тѣхъ, защото на менъ е много добре известенъ фалшивия пѣтъ, по който сте трѣгнали. Научи, приятелю, че ние не можемъ да възприемемъ съветитѣ на всѣки проходящъ, а се водимъ отъ уставни принципи и идеи, които се одобряватъ отъ цѣлия цивилизованъ свѣтъ въ Европа, съ изключение на сегашнитѣ Атински „мждреци“. Тази Европа виждаме вече възприема и поддържа нашата идея, тя явно осжда поведението, което държите Вий спрѣмо подетата отъ насъ борба срещу Турция. Желателно е да се вразумите, защото погрѣшния пѣтъ, който сте взели, да се съюзяватъ съ общия врагъ — турчина, който преди нѣколко години само въ Тесалия изгорѣ църквитѣ, училищата и къщитѣ па даже и женитѣ ви плени, цѣла културна Европа не одобрява. Жалкото е, че сегашна Гърция, която нѣма нищо общо съ стара Елада, погуби истинскитѣ грѣци и днесъ се управлява отъ туркофили — хора, които милѣятъ за Абдулъ Хамидъ повече отколкото за принципитѣ: свобода, братство и равенство. Това ми заключение е правилно: целитѣ, които преследватъ, и дѣлата, които вършите, подкрепватъ това. Трѣбва да помислите малко по-сериозно върху този въпросъ и да работите, като истински патриоти. Поле за подобна дейностъ сжществува доста широко: всичкитѣ села на югъ отъ Конско до Тесалия сж населени съ грѣци. Помжчете се да ги организирате по нашъ образецъ и престанете да деморализирате нашитѣ селяни съ скжпи дарове, обещания и съ заплахитѣ на турската властъ.

Иначе ще излѣзна отъ търпение — това ми се налага отъ организацията и съ чувствителна сила ще навлѣза не само въ съседнитѣ села, но

ще стигна до Гребена, за да накажа турският вѣрни съюзници.

Не е обичай на В. М. О. Р. О. да се хвали предварително, но отъ опитъ и ти знаешъ нейната сила, — за това сж доказателство многобройните жертви, които вашитѣ чети до сега сж дали. Увѣрявамъ те, драги Аристиди, че при най-малкото предизвикателство, проявено отъ вашитѣ чети въ нашия районъ, вие ще изпитате суровостта на българският македонски революционери, на които — предварително съмъ увѣренъ — не ще можете да противодействувате ни за моментъ.

Приятелска и християнска длъжностъ ме заставя да ти пиша тия редове, за да ги имашъ предъ видъ за всѣка евентуалностъ, та въ бждеще предизвикателство да не става, за да не ни наричатъ убийци, когато въ сжщностъ вие сте такива. Съ възмущение ние отхвърляме това прозвище, защото ние не сме малодушни да убиваме изъ засада. Ние се боримъ съ цѣлата империя — турската — съ развѣти знамена и миналата год. тя бѣше поставена въ недоумение цѣли четири месеца — дали тя е господаръ въ Македония или ние.

Изглежда, любезний приятелю, ти искашъ да замълчавашъ известни факти, които сж въ наша полза, или у тебъ е настѣпилъ нѣкой обратъ, за да не си въ състояние да видишъ патилата, които тегли нашия нещастенъ народъ отъ турчина, съ когото се сприятелихте.

Горното ти пиша като на приятелъ и съмъ увѣренъ, че ще го прочетешъ съ особено внимание, следъ което, се надѣвамъ ще тръгнешъ по правия пѣтъ.

Съ поздравъ твой искренъ приятелъ: К. Шкуртовъ

1 януарий 1905 г.

П. П. Новата година да ви докара ума. Или умъ, или Св. Наумъ*).

Сжщи.

Писмата сж писани на грѣцки лично отъ менъ и на едното е поставенъ подписа на Костандо, за да замаскираме неговата смъртъ, понеже не бѣше още откритъ трупътъ му.

1905 г. м. февруарий. На мъртва сжбота сме въ с. Монгила. Свещеникътъ отиде на църква да служи. Църквата е препълнена отъ богомолци предимно жени. Многобройна чета анадарти обгражда църквата и отъ овчаря се научава, че въ селото има комити. Разсѣбличатъ попа и вкупомъ забиратъ всички богомолци и ги отвлечатъ къмъ лозята. Узнахъ това, издавамъ заповѣдъ за атака и безъ предпазителни мѣрки се нахвърляме срещу тѣхъ като лѣвове. Благодарение на бързата наша намѣса, тѣ успѣватъ да убиятъ само попа, две деца, овчаря и раняватъ Ташовица Гандова, а останалитѣ богомолци спасихме отъ явна смъртъ. Гонихме ги като крави на два километра подъ открито и ранихме шестъ андарти. Следъ това тѣ се скриха въ гората Грижникъ къмъ с. Либишово.

М. мартъ 1905 г. с. Старичени. Пристига реформаторскиятъ офицеръ отъ Костуръ, — ита-

лиянецътъ Козма Манера — и моли кмета на селото да му устрои среща съ насъ. Кметътъ казва, че не знае дали сме въ селото и излиза да провѣри. Идва при менъ и ми предава желанието му. Азъ се съгласихъ и го приехъ.

Доведе го кметътъ, запознахме се и говорихме на дълго върху положението и следъ половинъ часъ се раздѣлихме.

15. III. 1905 г. Андарти предвождани отъ попа грѣкъ на с. Скѣмско, отиватъ въ с. Езерецъ. Попътъ повиква селянитѣ, като ги увѣрява, че нищо лошо нѣма да имъ направятъ. По-наивнитѣ се явяватъ, но коварнитѣ андарти затварятъ вратата на кжщата и ги завързватъ. Изкарватъ ги отъ селото на два километра и тамъ избиватъ осемъ души, а двама успѣха да избѣгатъ. Това е второ клане въ с. Езерецъ.

Веднага разпоредихъ да се яви полицията отъ всички сѣседни села въ с. Долени.

На 17 мартъ потеглихме за Жиковийския манастиръ „Св. Атанасъ“, сборенъ пунктъ на андартитѣ. Минавайки презъ село Либишево заловихме въ дома му андартина Атанасъ, който току-що бѣ се завърналъ отъ Сачища, кждето се лѣкувалъ отъ получената рана при нападението на църквата въ Монгила. Почна да моли за прошка и каза, че андартитѣ били въ манастира. Но снощи заминали за с. Цукалохори (Чърчища) а въ манастира останали само трима андарти. Каза още, че скривалището на Костандо го предалъ дѣдо Георги Андоновъ. Хванахме и него и двамата получиха наказанието си. Потеглихме за манастира. Обсадихме го. Повикахме по грѣцки и се обадиха. Заповѣдахъ да отворятъ, но по нѣкакъвъ таенъ изходъ избѣгаха. Счупихме вратата и влѣзнахме. Намѣрихме само една слѣпа бабичка. Тя каза, че андартитѣ сж избѣгали но много на често идватъ въ манастира. Запалихме стаитѣ, църквата остана.

Следъ два часа андартитѣ съ всичката милиция отъ с. Цукалохори излѣзнаха и стреляха въ въздуха на разстояние 10 клм. Удобенъ моментъ да имъ устроимъ засада. За жалостъ, обаче, бѣше на разсѣмване, а всички милиционери трѣбваше да се намѣрятъ по селата си. Жената на убития въ с. Либишево андартинъ посочи на властѣта, че при покушението бѣ взелъ участие Илия Балючевъ отъ с. Жужелци, Ташо Гундзевъ и Жужелския попъ Паскалъ.

На 24. III. залавятъ посоченитѣ лица и ги откарватъ въ Лепчиста.

При очната ставка жената показва сжщитѣ лица съ изключение на попа — билъ много високъ — касаше се за менъ.

Въ Битоля малолѣтния Илия Балючевъ и Ташо Гундзовъ осѣдиха на доживотенъ затворъ и презъ 1906 г. изпратиха на заточение въ о. Родосъ, кждето лежаха до 12. VIII. 1908 г. — хурита и презъ м. май явява се една многобройна грѣцка чета съ капитанъ Стефаносъ Малвосъ въ Одре планина. Петъръ Георгиевъ, четникъ, и пждаринътъ Янето отъ Езерецъ излизатъ на открито сражение и убиватъ двама души андарти.

Сжщия м. май 1905 г. 45 души жѣтвари отъ полето и Жупанища потеглятъ за Гърция на жѣтва. Стигатъ до грѣцкото село Конско и спиратъ да пренощуватъ. Обгражда ги грѣцката чета, за-

*) Изразъ употрѣбяванъ често въ зап. Макед. Умствено заболѣлитѣ изпращатъ въ манастира св. Наумъ край Охридското ез. за поправка.

вързва ги всички, изкарва ги вън от селото и ги избива до един. За щастие остават ранени но живи Зисо Шонтов и Томо Т. Чачов от с. Жупанища. Сутринта минава конен стражар и му се обажда. Качва ги на коня си, откарва ги въ Лепчища и разправя за ужасната касапница, която видял.

Сжщата дата андартите убиват въ църквата на с. Шкрапаръ стария попъ Яни, гръкът от с. Нестиме, защото казал, че българит работят по-справедливо.

(Следва)

Кирякъ Шкуртовъ

Чужденци за училищното дѣло въ Македония

Започваме съ свидетелството на единъ първо-класенъ сърбски ученъ мжжъ — покойния Стоянъ Новаковичъ, който между своитъ многобройни книжовни трудове, е оставилъ ценни бележки за българското училищно дѣло въ Македония.

Последнитъ сж помѣстени въ книгата „Балканска питања“ стр. 267 и т. н.

Понеже истината за този просвѣтенъ сърбинъ е по-сжпа отъ всичко, ний предаваме най-важното отъ тия данни, които се отнасятъ за 1886/87 учебна година. Преди да сторимъ това, ще забележимъ, че сведенията визиратъ двата македонски вилаяти — Битолски и Скопски, които сега влизатъ изцѣло въ Югославия.

Български училища въ Скопския и Битолския вилаяти презъ 1886/87 учебна год.

Каази:	Уч-ща	уч-ли	уч-ци*)
1. Кумановска	14	15	420 (53)
2. Паланечка	4	5	137 (0)
3. Скопска	17	20	748 (75)
4. Кратовска	7	10	248 (0)
5. Тетовска	10	16	514 (60)
6. Велешка	14	24	1111 (180)
7. Тиквешка ¹⁾	22	23	1162 (42)
8. Струмишки	9	9	192 (0)
9. Радовишка	7	7	257 (0)
10. Шипска ¹⁾	10	21	62 (0)
11. Кочанска	6	6	230 (0)
12. Битолска	22	31	1216 (108)
13. Прилепска	10	22	934 (170)
14. Кичевска	4	4	132 (38)
15. Ресенска	16	17	500 (91)
16. Преспанска	4	4	165 (0)
17. Охридска	18	27	1200 (168)
18. Леринска	9	9	574 (57)
19. Дебърска	17	24	1212 (87)
	220	294	11604 (1129)

*) Заграденитъ въ () числа сж момичета

¹⁾ Даннитъ се отнасятъ за 1885/86 уч. год.

2) Проф. Густавъ Вайгандъ въ своето съчинение и Die Nationalen Bestrebungen der Balkanvölker — Leipzig 1898 дава следнитъ данни за българскитъ училища въ сравнение съ училищното дѣло въ тогавшното Крал. Сърбия:

Презъ 1899/900 уч. год. Македония брои бълг. у-ща 719 съ 36,674 у-ци, Крал. Сърбия (1899) у-ща 1105 съ 85,837 у-ци, или

Въ Македония се падатъ: 1 у-ще на 1114 жители
1 у-къ „ 21.22 „

Въ Крал. Сърбия 1 у-ще на 2093 жители
1 у-къ „ 27 „

3. Видниятъ чешки публицистъ Владимиръ Сисъ въ своята книга „Novi Balkan“ стр. 165, твърди, че Македония е имала презъ

1886/87	353	у-ща	516	у-ли	18315	у-ци
1891/92	478	„	734	„	21070	„
1896/97	696	„	1181	„	25788	„
1907/908	802	„	1387	„	54297	„

А въ другата си книга „Mazedonien“ стр. 91 прави следния изводъ:

На 100 души макед. бълг.	се падатъ	6	у-ци
„ „ „ жители въ Ромъния		5.9	„
„ „ „ „ Сърбия		4.0	„
„ „ „ „ Гърция		3.7	„

Даннитъ сж за 1911/12 уч. год.

4. Рускиятъ държавенъ мжжъ, професеръ и знаменитъ общественикъ П. Милюковъ въ труда си „Загубитъ на българското племе“, излага седнитъ цифри, отнасящи се до бълг. училищно дѣло въ Македония и Одринско:

Изгубени	2 мжж. гим. съ	28	у-ли и	503	у-ци
„	5 педаг. у-ща	64	„ „	832	„
„	1 търг. гимн. „	10	„ „	150	„
„	3 духов. у-ща	24	„ „	260	„
„	1273 основ. „	2118	„ „	72454	„
„	88 класни „	„	„ „	4419	„

Или всичко 1372 училища съ 2244 учители/лки и 78,618 учащи се.

Тия цифри силни сами по себе си, запушватъ устата на тия що оспорватъ народността на Македония.

Ил. Ивановъ

Ангелъ Керезовъ Чалъковъ — единъ отъ забравенитъ

Много отъ бившитъ революционери сж забравени. Ангелъ К. Чалъковъ е единъ отъ тѣхъ. Той е роденъ въ Свиленградъ, презъ 1863 година. Основното си образование и втори класъ отъ прогимназията завършва въ родния си градъ, следъ което се отдава на учителство. Презъ 1883/4 учебна година той е въ Ново село — Одринско, дето учи-

телствува до 1885/7 учебна година. Още въ първигъ години на своето учителствование чрезъ самообразование той се проявява като незамѣнимъ педагогъ въ училището и въ вечерното училище за възрастни, което бѣ открилъ. Това му обществено положение създаде съревнование у селянитъ отъ околнитъ села, които почнаха чрезъ увеличение на

заплата да го привличат към селото си. Вследствие на това, той се премества в с. Кемалъ — сжщата кааза и учителствува две години. От тук се премества в Узункюйрийско — оцапват го виждаме в гр. Димотика — гнездо на гърцизма. Малката българска група тук беше почти удавена в гръцкото блато, та Чалжков тръбваше да тича по българските къщи, да спасява погиващето.

Съ своята дейност Чалжков спечели ненавистта на фанариотите и те не подбираха срѣдства в борбата си спрѣмо него — оцапват нощно време училищните врати и прозорци съ човѣшки изпражнения; улавят змии и дебнат Чалжкова да хвърлят нѣкоя змия върху него. Чалжков се втурва върху змията, стѣпква я, смазва ѝ главата, и обръщайки се към нападетелите, им казва: „Не ще бжде далеч денят, когато и вашите глави така ще мацкам“ и си заминава спокоен по работата. В Димотика той учителствува през 1891/2 и 1892/3 учебна година. От тук биде поканен за учител в родния му град Мустафа паша (сега Свиленград). В сжщата година се поставиха основите на Македоно-Одринската Революционна организация. Чалжков влиза в връзка съ първите люде на организацията и почва своята умна подмолна работа, и от борец за черковно-училищни правдини, става борец-революционер, за политическа свобода и човѣшки правдини.

Ангелъ К. Чалжковъ

И почва да подбира около себе си люде по качество, но не и по количество. Той казваше: „Да съберем около себе си най-напред моралното и идеалното из между българския народ, да го революционизираме, да го осъзнаем, да му вдъхнем висок борчески дух, да го осъним съ любов към дѣлото, да бжде готов на саможертва за сжщото, че чак тогава ще отворим вратите на организацията за широките народни маси, та когато нахлуят, да можем да ги овладѣем и дирижираме по пътя на революцията, т. е. да не изпорти организацията, та от институт за политическа свобода и човѣшки правдини, да се обърне въ котило на разбойници. Защото: да се поканят широките народни маси да влѣзат въ една революционна организация, каквато е нашата, да руши турската власт, не е толкова трудно, още повече че и самата турска власт съ тираническите си прийоми го предизвиква на това. Тръбва да се вдъхне въ тия широки народни маси високото съзнание на творчество, та рушейки турската власт, да градят нова власт на равенството, правдата и истината; власт на свободното творчество и труд; власт на култура и напредък; власт на свободата.

Да се създаде една дисциплинирана революционна маса, една съзнателна революционна сила, армия от доблестни борци за човѣшки правдини, да се обуздаят страстите, които въ такива моменти добиват особено ожесточено настървенение, да се избѣгнат възможностите за една анархия, един нов терористичен деспотизъм, каквито винаги дебнат и следват почти след всѣка революция. А това е един от колосална важност въпросъ, за който е необходимо колкото грамаден ум, толкова и мускулна енергия“.

До началото на учебната 1896/7 година Чалжков бавно но сигурно водѣше организационното дѣло, като постепенно подбираше люде. Обаче за учебната 1896/7 биде изпратен от Светата Екзархия един учител, който поведе съвършено противоположна дейност от тази на Чалжкова.

Една нощ биде заклан въ къщата му най-добрият, най-достойният и най-уважаван гражданин на Свиленград — Варсамовъ. Арестувано е по тоя случай цѣлото учителско тѣло от града и много видни граждани. По недоказаност, обаче, след седем месеца затворъ, всички сж освободени, но прогонени от властта.

Принуден бѣ да емигрира въ България и Ангелъ Чалжковъ.

Той остана въ пограничното село Любимецъ като волнонаеман основен учител, понеже е второкласникъ. Тук той остава на разположение на Вътрешната Македоно-Одринска Революционна Организация, като пунктов началник, да изпраша и посреща от и за Турция чети, куриери и да върши други организационни работи. Като волнонаеман основен учител, неговото положение не бѣше стабилизирано. Ето защо, през лѣтото на 1899 година се яви въ Казъкльшкото педагогическо училище и издържа изпитъ за завършен тригодишен педагогически курсъ. (Тогава шните закони позволяваха това). След други десет дена, въ сжщия град се явява и на държавен изпитъ, който издържа съ много добър успѣхъ, след което биде назначен за прогимназиален учител. Чалжков бидеки учител въ Мустафа паша, като второкласникъ, пакъ бѣше прогимназиален учител и преподаваше въ тритѣ класа най-трудните предмети: български езикъ, физика и химия. Той имаше една великолепна метода за предаване на български езикъ, та нѣмаше ученикъ, който да не го разбере.

Ангелъ Чалжковъ, при изпращане на една революционна чета за Турция, въ ранна пролѣтъ прегазилъ р. Марица, простива, заболява от бронхитъ, който се превръща въ туберкулоза, която го завлѣче въ гроба през лѣтото на 1901 година, като остави на произвола на сѣдбата — безъ каквато и да било подкрепа семейство: жена, 2 момчета и 3 момичета, всички невръстни.

Вѣчна слава на идеалния борец за свободата на братята — роби. Богъ да го прости!

Ангелъ Диамандиевъ

Теофилъ Николовъ

Теофилъ Николовъ се помина на 20. I. т. г. въ София. Роден е въ китното с. Бѣлица (Разложко) на 18 януарий 1882 год. Произхожда от видно и рвдолюбиво семейство Попъ Теофилови. Свещеникъ Теофилъ е бил известен въ цѣ-

лата Разложка котловина съ своята родолюбива дейност. Той ималъ трима синове: Никола, Лука и Георги. И тримата братя били достойни синове на свещеника Теофилъ и вървели по стѣпките на баща си. Никола бил най-голѣмия му синъ, при-

родно даровитъ, съ приятна външност, почитанъ и уважаванъ отъ всички. Той билъ борецъ за народна свобода и просвѣтенъ дѣецъ. На младини се запозналъ съ Левски и Бенковски, които му вдъхнали идеала за борба противъ турското иго още преди Разложкото въстание презъ 1878 год.

Вториятъ синъ на свещеникътъ Теофилъ е *Луката*. Щомъ се кажеше Луката, то всѣки знаеше, че е учителътъ Лука П. Теофиловъ (Мелийчинъ). Учителствувалъ е въ Съръ, Неврокопъ, Мелникъ, Банско и др. На всѣкъде е оставилъ добри и незаличими следи съ своя благъ характеръ и голѣмо трудолюбие. Той е основателъ на революционната организация въ Разложко. Не само въ Разложко, Лука Теофиловъ има голѣми заслуги въ организирането на Сърско, Неврокопско, Мелнишко и пр.

Третиятъ синъ билъ Георги, който не останалъ по-назадъ отъ братята си да работи въ полза на народа. Теофилъ Николовъ е единъ отъ петимата синове на Никола.

Добилъ първоначалното си образование въ с. Бѣлица, а срѣдното въ Сърското педагогическо училище. Като ученикъ, той се ползувалъ съ добро име, минавалъ трудолюбивъ и прилеженъ. Взималъ дейно участие въ революционния кръжокъ на ученицитѣ срещу турското робство.

Следъ като довършилъ срѣдното образование, той става учителъ въ с. Бѣлица и взима участие въ Илинденското въстание 1903 год.

Презъ въстанието с. Бѣлица било изгорено отъ турскитѣ башибозуци и всички бѣличани сж бѣжанци въ България. Като бѣжанецъ Теофилъ Николовъ е назначенъ за учителъ въ гр. Добричъ (Добруджа). Следъ това постѣпва въ школата за запасни офицери, която завършва съ успѣхъ.

Като офицеръ взима участие въ Балканската и Свѣтовна войни и съ дейностъ изпълни дълга си къмъ родината.

Следъ войнитѣ служи като чиновникъ въ тютюневи фирми и популярни банки.

Напоследъкъ бѣ началникъ на банковия клонъ на Македонската народна банка въ гр. Неврокопъ.

Теофилъ Николовъ се интересуваше и разбираше добре стопанскитѣ въпроси и затова взимаше живо участие въ подобни начинания.

Той бѣ дѣенъ войникъ и дѣенъ общественикъ. Смъртъта го свари кметъ на с. Лъжене (Чепинското корито).

Като кметъ той бѣ много отзивчивъ къмъ нуждитѣ и желанията на тамошното население. Всѣкиго изслушваше и бѣ на услугитѣ на всички. По природа добъръ, сладъкъ събеседникъ, милъ въ отношенията къмъ всички, той остави скъпи спомени въ всички познати. Тежка орисия! Следъ като преживѣе тежки загуби на свои близки — братя и роднини, смъртъта покоси преждевременно и него. Той съ тѣга се раздѣли съ любимото си семейство, близки и познати. Теофилъ не е вече между насъ. Ликътъ му обаче нѣма да изчезне; той вѣчно ще пребъде мижду своитѣ близки и познати. Вѣчна му паметъ!

Богъ да го прости!

Л. Т.

Т. Николовъ

Никола Ставревъ Мильовски

На 5 мартъ 1940 год. се помина бившиятъ чиновникъ въ смѣтната палата Никола Ст. Мильовски, роденъ на 19 декемврий 1883 год. въ с. Ян-

борба и презъ 1903 г., презъ паметното Илинденско въстание, става нелегаленъ въ мѣстната селска чета. Като учителъ неговата просвѣтна и революционна дейностъ е отъ голѣмо значение.

Учителствувалъ 10 години въ селата Лйорѣка, Дърмени, Царелвори, Болно — Рѣсенско, Стърково, Медово и Опа — Голѣма Прѣспа. Навсѣкжде той е и ръководителъ на революционни камитети, поради което не веднажъ е билъ арестуванъ и измъчванъ. Следъ 1915 г. напусналъ родна страна и се настанява въ София чиновникъ въ Смѣтната палата, дето го сварва и смъртъта.

Опѣлото му се извърши въ черквата Св. Недѣля при стечение на цѣлия персоналъ при палатата, много близки и почитатели.

Следъ опѣлото, контролъора Д. Чешмеджиевъ държа речъ върху живота, обществената служба и дейностъ на покойния. Между другото той каза:

„Въ настоящия тѣженъ моментъ за насъ, поради загубата на Никола Мильовски, ние се пренасяме надъ зрелището на този миръ и виждаме края на всѣки човѣшки животъ. Надъ всичко, обаче, господствува духовното битие на човѣка.

А какъвъ бѣше духовниятъ животъ на Н. Мильовски?

Роденъ въ юго-западния кѣтъ на българската земя — с. Янковецъ, Рѣсенско — той още отъ ма-

ковецъ, Рѣсенско, Македония. Добилъ основното си образование въ родното си село, а непълно срѣдно въ Битоля, макаръ и физически недоразвитъ той още въ 1902 год. е покръстенъ въ революционната

лъкъ е билъ закърменъ въ борбата за политическа свобода на своя роденъ край.

Той учителствува десетъ години и въпрѣки своя физически недѣгъ, работи самоотвержено за дѣлото, поради което е затварянъ въ турските тъмници и немилостиво измъчванъ.

И той остана вѣренъ до края на своя животъ, на своя идеалъ — политическата свобода на целокупната българска земя.

Георги Илиевъ Байковъ,

роденъ въ с. Добърско (Разложко) презъ 1877 г. дългогодишенъ членъ на В. Р. организация.

Проявилъ похвална дейностъ въ освободителнитѣ борби на Разложко. Известно време билъ и куриеръ на организацията между Разложко и Рилския манастиръ.

Още живъ и здравъ бай Георги Байковъ продължава да се интересува отъ общественитѣ работи.

Съ благъ характеръ, винаги отзивчивъ, съ-страдателенъ, духовитѣ и остроуменъ, той остави между близки и познати добри и незаличими спомени.

Поклонъ предъ дѣлото на скромния учителъ и чиновникъ Н. Милйовски.

Вѣчна иу память!

Богъ да го прости!

Л. Т.

Павелъ Талевъ Ивановъ,

отъ с. Секирани — Битолско, въ навечерието на Възкресение Христово, на 27 априлъ т. г., следъ мъчително боледуване се е поминалъ на 65 год. възраст.

Той е взелъ дейно участие въ Илинденското въстание 1903 г. въ четата на Ив. Илиевъ, следвайки примѣра на по-големия си братъ Иванъ. Заедно съ брата си взелъ е участие въ редъ кръвополитни боеве съ турския башибозукъ и аскеръ.

Въ сражението при Пуста Рѣка братъ му Иванъ пада убитъ.

Така и двамата братя, въодушавени отъ голѣмо родолюбие, изпълнили своя дългъ къмъ родъ и родина. Следъ въстанието Павелъ Талевъ съ майка си се прехвърля въ свободна България. Впоследствие той взе участие и въ дветѣ войни, като се бори съ храбростъ въ защита на отечеството.

Павелъ Талевъ примѣренъ, съпругъ и отличенъ гражданинъ остави най-добри спомени между близки и познати.

Богъ да го прости. Вѣчна му память.

Л. Т.

Нашитѣ църкви въ Америка

Въ Съединенитѣ щати и Канада понастоящемъ живѣятъ надъ 40 хиляди емигранти българи, повечето отъ които (до 80 на сто) сж отъ Македония. Последнитѣ сж се изселили масово на два пжти: следъ Илинденското въстание и следъ голѣмата война. По-големата частъ отъ тѣхъ живѣятъ компактно предимно въ източнитѣ щати: Ню-Йоркъ, Пенсилвенія, Охайо, Мичиганъ, Индиана и Илиноисъ. Досега много — около 5 хиляди — живѣятъ въ Торонто, Онт., Канада. Поради това именно още отъ времето на първото имъ идване въ Америка, тѣ можаха да се сгрупиратъ помежду си и заживѣятъ съ традицитѣ и чувствата донесени отъ стария край.

Дошли тукъ съ чисто родолюбие и съ свѣтла вѣра въ бждещето, тия българи-емигранти до днесъ живѣятъ запазени въ народностно-религиозно отношение. Покрай родолюбивитѣ си организации, тѣ побързаха да основатъ и религиозни общини, целта на които е била изграждането на църквитѣ. Такива понастоящемъ има седемъ:

1. Църквата „Свето Благовещение“ въ Стилтонъ, Пенсилвенія. Тя е изградена презъ 1910 година. Служи свещеникъ Харалампи Илиевъ. Повечето отъ емигрантитѣ въ този градъ сж отъ Прилепъ и оттамъ наименованието на църквата.

2. Църквата „Св. св. Кирилъ и Методи“ въ Гранитъ Сити, Илиноисъ. Първата служба въ нея е извършена на 14 септемврий 1909 година. Тамъ има сега веднажъ служба въ месеца, която се извършва отъ детроитския свещеникъ Георги Николовъ. Емиграцията отъ този градъ е главно отъ Костурско, Леринско и Ресенско (Алтонъ, Ил.).

3. Църквата „Свети Климентъ Охридски“ въ Детроитъ, Мич. Построена преди близу 15 години по починъ на неотдавна починалия протопресвитеръ д-ръ Кръстьо Ценовъ. Сега тамъ служи свещеникъ Георги Николовъ. Емиграцията въ този градъ брой надъ 5 хиляди души и е отъ всички краища на Македония.

4. Църквата „Св. св. Кирилъ и Методий“ въ Торонто, Онт. Канада. Основитѣ ѝ сж положени

през 1910 година отъ тогавашния началникъ на Българската православна мисия въ Америка архимандритъ Теофиластъ, сега д-ръ Дим. Малинъ. Емиграцията въ този градъ брой около 5 хиляди души, повечето отъ Костурско и Леринско. Сега тамъ служи свещеникъ Василъ Михайловъ. До черквата е прилепенъ Македонскиятъ народенъ домъ, който заедно съ черквата струва 30 хиляди долари.

5. Църквата „Св. Стефанъ“ въ Индианополисъ, Индиана. Изградена е презъ юний 1915 год. До смъртта си неинъ уредникъ бѣ протопресвитеръ д-ръ Кръстьо Ценовъ, до неотдавна началникъ на Българската православна мисия тукъ. Като такъвъ той остави незаличими спомени между всички родолюбиви емигранти. Понастоящемъ временно енорията се завежда отъ свещ. Георги Николовъ, Голѣмото мнозинство отъ емиграцията е отъ село Екши-Су, Леринско.

6. Църквата „Св. св. Кирилъ и Методий“ въ Лорейнъ, Охайо. Тя е най-новата църковна сграда, откупена презъ 1934 година. Енорията се ръководи отъ руския свещеникъ Дзяма. Мнозинството

отъ емиграцията е отъ Прѣспанско. Църквата има удобна зала, въ която църковната община и мѣстната МПО даватъ своитѣ вечеринки.

7. Църквата „Света Троица“ въ Мадисонъ, Илиноисъ. Съградена е презъ 1929 г. Уредникъ на църквата е свещеникъ Велко Поповъ. По голѣмата частъ отъ емигрантитѣ сж отъ Костурско.

Всички тѣзи църкви както и свещеницитѣ при тѣхъ се издържатъ изключително отъ мѣстното църковно членство.

За да се установи правилния вървежъ на църковнитѣ интереси съ огледъ на нуждитѣ и въ градове, кждето нѣма наши църкви, въ Детроитъ, Мичиганъ, по починъ на църковнитѣ настоятелства се свика първата въ Америка конференция на българскитѣ православни църкви. Тя се състоя на 13 и 14 февруарий т. г. Представени бѣха църквитѣ отъ следнитѣ градове: Детроитъ, Мич., Торонто, Канада, Индианополисъ, Индиана, Гранитъ Сити, Илиноисъ, Стилтонъ, Пенсилвения. Решенията на коференцията бѣха единодушно възприети отъ делегатитѣ.

Л. Димитровъ

Дружественъ животъ

Ново настоятелство въ Варна.

Новоизбраното настоятелство на Варненското д-во „Илинденъ“ за 1940 год. се е конституирало, както следва:

1. Председател — Хр. Настевъ.
2. Подпредседател — Кр. Хр. Караскаковъ.
3. Секр.-дѣловодителъ — Ф. А. Московъ.
4. Касиеръ — Пет. Ив. Гушлевъ.
5. Членъ-съветникъ — Георги Г. Асеновъ.

Контролна комисия:

Ташко Костовъ Шеривски, Кесаръ Р. Сарж-илиевъ и Петъръ Ивановъ Христовъ.

Ново настоятелство въ Бургасъ

На 14. IV. т. г. се състоя годишното общо-членско събрание на Македонското благот. дружество въ Бургасъ, което избра ново настоятелство:

Председател — Емануилъ Чальовски, Подпр. — Григоръ Паскалевъ, Секр. — Василъ Стойчевъ, Касиеръ — Илия Йововъ, Домакинъ-библиотекаръ — Борисъ Стамболиевъ.

Членове — Ангелъ Божиновъ и Андрей Василевъ Рибаровъ.

ПѢСЕНЬ НА ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ

Айде жалай ме, Малино моме, плакай ме,
оти ке одамъ, Малино моме, комига!
Айде на тая, Малино, Пиринъ планина,
айде на комитското, Малино, сборище!
Айде отиди, Малино моме, въ градина,
айде набери, Малино, китка трендафилъ!
Айде накичи, Малино, Дѣлчевъ войвода
и негова, Малино, вѣрна дружина!

Народна пѣсень.

Положението

Можемъ да започнемъ сгашнитѣ си бележки относно положението въ международния животъ съ думитѣ: Войната започва да навлиза въ по-решителна фаза.

Доскоро всичко, което ставаше по бойнитѣ полета и изобщо между воюващитѣ бѣ една голѣма и много сложна подготовка за решителнитѣ часове на стѣкновението и едно, въ сжщото време, всестранно взаиморазузнаване.

Подготвяше се въоръжаване, подготвяше се изобщо цѣлата военна и стопанска машинация, за да могатъ да се посрещнатъ изпитанията на дългата и сждбоносна война, каквато, безъ съмнение, ще бжде сегашната.

Разузнаваха се неприятелскитѣ сили, неприятелскитѣ планове, неприятелскитѣ сръдства и възможности за долго-трайно въюване и неприятелскитѣ материални сръдства за водене на войната — машини, нови орждия и прочее.

Разбира се и до самия край на войната нѣма да престанатъ — нито приготвленията, нито разузнаванията, но, все пакъ, тѣ сж безусловно необходими преди всичко, преди да се впуснатъ и едниѣ, и другитѣ въ по-масови и изобщо по-решителни истински военни действия, когато вече мечътъ и куршумътъ ще поематъ главната роля за решаване на изхода отъ този гигантски двубой.

Признаците сж вече на лице, за да можем съ по-голяма въроятност да кажем, че сме предъ самия праг на решителни военни действия.

Смѣшно е ние, които знаемъ много малко отъ истинските планове и намѣрения на воюващите, да предричаме кога какво ще стане между тѣхъ и съ тѣхъ. Ние, обаче, сждейки по безспорни факти и данни, които сж вече минали, като първи страници на тази най-нова кървава европейска история, можемъ да си позволимъ смѣлостта да предположимъ съ доста голѣма въроятност за сбждване, че пламъкътъ на войната наскоро ще се разшири.

Основанията за това ни предположение сж следните:

1. — Фактътъ, че въ двубоя сж ангажирани преди всичко две велики и много силни държави — Германия и Англия и сж ангажирани на животъ и смъртъ.

2. — Англия, която води войната, (заедно съ съюзницата си Франция, макаръ за сега, последната да стои на второ мѣсто, като една резерва за употребяване на силитѣ ѝ въ даденъ моментъ), вижда се, е планирала да се справи съ надигащата се грамадна германска сила, чрезъ спиране на всѣкакво продоволствуване на Германия отъ вънъ, затова, първото нѣщо, което Англия направи въ тая война бѣ — да пресече и вземе въ ржцетѣ си контрола на всички по възможност, пжтища, по които отиваха и отиватъ къмъ Германия разни храни и сурови материали за задоволяване не само на военнитѣ ѝ усилия, но дори и на обикновенитѣ ѝ, мирновременни, нужди. До известна степенъ това ѝ се удаде, макаръ и съ цената на много жертви. Англия успѣ да прогони отъ моретата, по-далечни отъ германскитѣ брѣгове, германскитѣ търговски кораби и океанскитѣ води вече не видѣха германски търговски флотъ да се развѣва надъ тѣхъ. А корабитѣ на неутрални страни, носещи стоки за Германия биваха и продължаватъ да бждатъ претръсвани отъ контролнитѣ англо-френски власти по самитѣ морета и пристанищата по почти всички краища на свѣта, като задържатъ всичко, което е предназначено за Германия. Това, разбира се, се отрази твърде тежко върху Германия, въпреки че тя, въ очакване на подобно положение, дълго преди да започнатъ военнитѣ действия, си бѣ приготовила запаси отъ разни хранителни продукти и отъ други материали, нуждни за изхранване на населението и за поддържане на военната индустрията. Материалитѣ и хранителнитѣ продукти, обаче, се хабятъ и поглъщатъ съ течение на времето и за една по-дълготрайна война, каквато, по всичко се вижда, ще бжде сегашната, тия запаси сигурно не ще бждатъ достатѣчни. А нѣма ли ги, почувствува ли се липса отъ тѣхъ и най-добрата и храбра войска, и гениалното военно рководство не биха молги да издържатъ.

Ето защо, Германия привлѣче на своя страна като приятелка, ако не като военна съюзница, Свѣтската Русия, съ надежда отъ нея да получава продуктитѣ и материалитѣ, които ще ѝ бждатъ необходими при воденето на войната. Но, тъй или иначе, изглежда че и това не може да бжде достатѣчно за Германскитѣ военни нужди. Оставаха други две врати, презъ които Германия можеше да се снабдява съ материали. Това бѣха Скандинавскитѣ страни, Италия и юго-източна Европа, по-скоро — Балканитѣ.

Отъ скандинавскитѣ страни Германия получаваше желѣзни руди за оржжейната си индустрия и тия руди тя пренасяше по море край Норвегия и направо отъ Швеция. Край норвежкитѣ брѣгове минаваха сжщо, по териториалнитѣ води на Норвегия, германски и други търговски параходи, които пренасяха въ Германия стоки и отъ други краища на свѣта.

Англия, следвайки своя планъ за пълно стопанско изолиране на Германия, реши да се намѣси и да затвори тая врата откъмъ северъ. Случаятъ съ залавянето на германския корабъ „Алтмаркъ“, носещъ английски пленници, въ самия норвежки фиордъ бѣ първиятъ знакъ, че къмъ Норвегия ще се разиграватъ събития, както напоследъкъ се потвърди.

Абсолютната необходимостъ за воюваща Германия да има северната врата отворена за рудитѣ докара германското-навлизане въ Норвегия. Значението на тая страна за войната пролича сжщо и отъ английската реакция съ откриване на норвежка територия на воененъ фронтъ. Но военно-германцитѣ взеха връхъ и почти си осигуриха доставката на желѣзни руди. Казваме почти, понеже още не се знае какво ще каже въ края на краищата главната доставчица на такива руди Швеция, която е неутрална до момента, въ който пишемъ тия редове и която има нѣкаква закрила, вижда се, и отъ страна на СССР.

Другия сжщественъ елементъ за водене на модерна война е петролтъ, отъ какъвто Германия е лишена, а не по-малко и — хранителнитѣ продукти, каквито Германия не притежава въ достатѣчно количество. А петролъ и хранителни продукти тя може да си доставя, както ги доставя главно отъ Балканитѣ, било направо, било чрезъ Италия. Осигури ли си Германия и това, наистина ще се счупи главното английско оржие за борба съ нея и ще остане да се решава изходътъ отъ борбата по бойнитѣ полета.

Ето отъ кжде иде опасността за разширяване на войната и на югъ въ срѣдиземноморската и близкотоизточна област.

Италия, която е единъ факторъ отъ сжщественно значение при последнитѣ бързоразвиващи се драматични действия и събития, вече бѣ подложена на голѣмъ натискъ отъ страна на Англия и Франция, за да я принудятъ да напусне двусмисленото си, неопредѣлено становище съ запрещението и фактическото прекъсване да получава по море толкова необходимитѣ ѝ за военната индустрия германски каменни вжглища. Съвсемъ напоследъкъ Англия оттегли търговскитѣ си кораби отъ Срѣдиземно море и, понеже тази мѣрка съ право се смѣтна отъ неутралния свѣтъ за белегъ на приближаваща се опасностъ за корабоплаването въ това море, тамъ намалѣ до най-малка степенъ пжтуването и на корабитѣ отъ неутрални страни и тия две обстоятелства дойдоха като новъ и още по-тежъкъ ударъ срещу Италия, като я лишиха отъ голѣмитѣ приходи, които получаваше отъ започването на войната презъ своитѣ многобройни пристанища. Освенъ всичко това, Италия, съ тая английска мѣрка престана, въ значителна степенъ да бжде посрѣдническо мѣсто за доставяне, презъ нейнитѣ пристанища, на стоки за Германия.

Така, редомъ съ натиска надъ Италия за изясняване на становището ѝ, Англия и Франция изпратиха нови бойни флоти въ източно и западно Срѣдиземно море, които сж въ връзка, безспорно, съ единъ широко замисленъ планъ за военни действия въ юго-изтока. Тукъ е вече въпросъ, за да не се допусне Германия да си обезпечи и петрола, следъ като си обезпечи рудитѣ отъ северъ.

Всички въ Дунавска Европа и на Балканитѣ, сжщо и въ Италия чувствуватъ, че бурнитѣ облаци се сгжстватъ и слизатъ все по-на ниско отгоре имъ.

Нахлуването на германски войски въ Холандия и Белгия на 9 май е и най-последното указание за истинското пламване на голѣмата борба, която ще се води съ ожесточение отъ Норвегия до Алаксандрия.

БЪЛГ. ЗЕМЕДЪЛСКА И КООПЕРАТИВНА БАНКА

Основана 1864 година

**Обслужва съ кредитъ българ-
ското народно стопанство**

**Извършва всички баннови операции,
приема спестовни влогове, срочни и
безсрочни, при най-износни условия.**

СЕДАЛИЩЕ И УПРАВЛЕНИЕ ВЪ СОФИЯ

**103 клона и 48 агенции въ всички произво-
дителни земеделски градове и села. 250 по-
пулярни банки въ цѣлата страна, които извър-
шватъ влогово-акредитивна служба.**
